

Sygn. akt V ACa 103/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 marca 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – Wydział V Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Maryla Domel-Jasińska (spr.)
Sędziowie:	SA Artur Lesiak SO del. Jakub Rusiński
Protokolant:	sekretarz sądowy Joanna Makarewicz

po rozpoznaniu w dniu 27 marca 2014 r. w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa K. G. (1)

przeciwko (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w P.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w B.

z dnia 4 listopada 2013 r., sygn. akt I C 117/12

I. oddała apelację;

II. zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 800 (osiemset) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Na oryginale właściwe podpisy

UZASADNIENIE

Powód K. G. (1) domagał się zasądzenia na swoją rzecz od pozwanej (...) sp. z o.o. w P. kwoty 154 080 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 12 maja 2011 r. do dnia zapłaty tytułem wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z części stanowiących jego własność nieruchomości, na których posadowione są urządzenia energetyczne, będące składnikami przedsiębiorstwa pozwanej, za okres 10 lat poprzedzających datę wniesienia pozwu.

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa. W pierwszej kolejności zarzuciła, że powód nie posiada legitymacji do żądania wynagrodzenia za okres przed 7 listopada 2006 r, gdyż dopiero w tej dacie stał się właścicielem działek. Nadto pozwana zgłosiła zarzut nabycia przez zasiedzenie służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu, gdyż jej poprzednik prawny – Skarb Państwa wybudował w latach 60-tych ubiegłego wieku m.in. na nieruchomościach

stanowiących własność matki powoda linie energetyczne, po uzyskaniu zgody ówczesnych właścicieli i otrzymaniu stosownych pozwoleń na budowę.

Sąd Okręgowy w B. wyrokiem z dnia 4 listopada 2013 r. zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 7545,15 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 5 listopada 2013 r. do dnia zapłaty, oddalił powództwo w pozostałej części i rozstrzygnął o kosztach procesu stosownie do wyniku sporu, czyniąc następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne.

Na mocy umowy darowizny z dnia 7 listopada 2006 r., zawartej z matką K. G. (2), powód nabył prawo własności 6 działek, położonych w obrębie ewidencyjnym Ś., powiat (...), tj. działki nr (...), dla której Sąd Rejonowy w T. prowadzi księgę wieczystą KW nr (...), działki nr (...), dla której tenże Sąd prowadzi księgę wieczystą KW nr (...), działki nr (...), dla której prowadzona jest księga wieczysta KW nr (...), działek nr (...), dla których prowadzona jest księga wieczysta KW nr (...) oraz działki nr (...), objętej księgą wieczystą KW nr (...).

Na podstawie umowy przeniesienia wierzycelności z dnia 10 lipca 2013 r. K. G. (2) przeniosła na powoda wierzycelność przysługującą jej przeciwko pozwanej, o zapłatę wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości objętych pozwem, za okres od dnia 18 grudnia 2001 r. do dnia 7 listopada 2006 r.

W chwili nabycia przez powoda określonych wyżej nieruchomości przebiegały przez nie urządzenia infrastruktury energetycznej w postaci linii napowietrznych średniego napięcia 15 kV i niskiego napięcia nn. 0,4 kV, należące do pozwanej. Przebiegająca przez nieruchomości powoda linia energetyczna została wybudowana w latach sześćdziesiątych ubiegłego wieku i została zmodernizowana w 1998 r. z uwagi na zły stan techniczny oraz zwiększenie poboru energii elektrycznej. Modernizacja była dokonywana również w kolejnych latach.

Pozwana jest następcą prawnym (...)

Pismem z dnia 1 kwietnia 2011 r. powód wezwał pozwaną do zapłaty wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z należących do niego nieruchomości.

Biegły sądowy J. L. określił wartość wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości powoda, w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu przez okres 10 lat, tj. od 2002 r. do 2011 r., na kwotę 7545,15 zł.

Sąd Okręgowy rozpoznał żądanie powoda na podstawie art. 225 kc w zw. z art. 224 § 2 kc i art. 230 kc, zważywszy na to, że między stronami nie doszło do uregulowania kwestii tytułu prawnego do korzystania z nieruchomości ani wynagrodzenia za korzystanie z nieruchomości w okresie objętym pozwem.

Sąd ten wskazał, że pozwana nie przedstawiła pisemnej zgody powoda na korzystanie przez pozwaną nieodpłatnie z każdej nieruchomości objętej postępowaniem, poprzez dokonywanie przesyłu energii za pośrednictwem urządzeń na nich posadowionych oraz prawa wejścia na nieruchomości w celu eksploatacji i konserwacji tych urządzeń.

W związku z posadowieniem linii średniego i niskiego napięcia na spornych nieruchomościach nie doszło do ustanowienia zasad wykonywania ograniczonego prawa rzeczowego w postaci służebności, ani nie ustalono odpłatności za wykonywanie tego prawa. Pozwana nie może powoływać się na nabycie służebności przez poprzedników prawnych przez zasiedzenie, gdyż istniejące „uprawnienie”, polegające na posadowieniu na działkach powoda linii energetycznych średniego i niskiego napięcia nie miało charakteru skonkretyzowanego, a tylko służebność gruntowa o konkretnej treści może ulec zasiedzeniu. W powyższym zakresie Sąd Okręgowy powołał się na stanowisko Sądu Najwyższego, wyrażone w uzasadnieniu wyroku z dnia 19 maja 2004 r. III CSK 496/02, lex nr 152776. Podzielił także Sąd I instancji pogląd Sądu Najwyższego, zaprezentowany w postanowieniach z dnia 10 lipca 2008 r. III CSK 73/08 i z dnia 16 października 2009 r. II CSK 103/09, że przedsiębiorstwa państwowego nie można uznać w okresie do 1 lutego 1989 r. za samoistnego posiadacza nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności gruntowej (art. 352 kc), a zatem niedopuszczalne jest zaliczanie posiadania służebności przez

przedsiębiorstwo państwowe wykonywanego przed tą datą, do okresu potrzebnego do nabycia służebności przez zasiedzenie przez następcę prawnego tego przedsiębiorstwa.

Nadto Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, iż w toku postępowania nie została ujawniona decyzja administracyjna ani umowa z właścicielem gruntu, uprawniająca przedsiębiorstwo energetyczne do korzystania z nieruchomości określonych w pozwie. Poprzedniczka prawna powoda – K. G. (2) nie wyrażała zgody na ustanowienie służebności, a chciała jedynie, aby do jej gospodarstwa został doprowadzony prąd. Nie wyrażała ona zgody na bezpłatne eksploataowanie nieruchomości przez przedsiębiorstwo energetyczne.

Dodatkowo Sąd I instancji wskazał, iż dobra wiara w chwili stawiania urzędzeń nie oznacza powstania po stronie przedsiębiorstwa energetycznego prawa do korzystania z nieruchomości, skutecznego wobec każdorazowego jej właściciela, odpowiadającego treści służebności przesyłu. Zaniechanie rozwiązania tych kwestii w drodze administracyjnej bądź w drodze czynności prawnej, ustanawiającej odpowiednio ukształtowaną służebność jako ograniczone prawo rzeczowe, oznacza brak tytułu prawnego do dalszego ingerowania w sferę cudzej własności. Pozwana mogła złożyć stosowny wniosek o ustanowienie służebności przesyłu na nieruchomości powoda, czego nie uczyniła. Nie przedstawiła także zgody właściciela nieruchomości na ustanowienie służebności przesyłu, wobec czego przez cały okres władania sporną nieruchomością pozostawała w złej wierze i zobowiązana jest do zapłaty właścicielowi nieruchomości wynagrodzenia na podstawie art. 225 kc.

Sfera uprawnień właścicielskich powoda doznała, według Sądu I instancji, istotnego uszczerbku, opisanego szczegółowo w opinii biegłego J. L.. Pozwana władała częścią nieruchomości powoda w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu, co skutkowało przyjęciem przez biegłego stawek wynagrodzenia jak za służebność przesyłu. Wartość wynagrodzenia z tytułu służebności przesyłu na nieruchomościach stanowiących własność powoda biegły wyliczył na kwotę 7545,15 zł, za okres obejmujący 10 lat wstecz od dnia wniesienia pozwu. Kwotę tę Sąd Okręgowy zasądził do pozwanej na rzecz powoda wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 5 listopada 2013 r. do dnia zapłaty, w oparciu o art. 225 kc w zw. z art. 224 § 2 kc. W pozostałym zakresie powództwo zostało oddalone.

O kosztach procesu rozstrzygnięto na podstawie art. 100 kpc, według zasady stosunkowego ich rozdzielenia między stronami.

Pozwana złożyła apelację od powyższego wyroku, wskazując jako zakres zaskarżenia całość wyroku, jednak treść zarzutów i wysokość uiszczzonego wpisu od apelacji (k. 370) wyraźnie odnosiły się do tej części wyroku, mocą której Sąd Okręgowy zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 7545,15 zł.

Skarżąca zarzuciła:

I. naruszenie prawa materialnego:

- art. 292 kc przez jego nieprawidłowe zastosowanie i przyjęcie, że pozwana nie dokonała w rozpoznawanej sprawie konkretyzacji określenia nabytej przez zasiedzenie służebności,

- art. 176 § 1 kc w zw. z art. 292 kc przez ich nieprawidłowe zastosowanie i zaniechanie zaliczenia do posiadania przez pozwaną (w apelacji błędnie podano: przez powoda) i jej poprzedników prawnych służebności gruntowej, odpowiadającej treścią służebności przesyłu w czasie, kiedy zgodnie z uchylonym art. 128 kc obowiązywała zasada jednolitej własności państwowej posiadania, choćby w złej wierze, służebności przez Skarb Państwa i czasu posiadania tej służebności przez Skarb Państwa,

- art. 7 kc przez przyjęcie, wbrew domniemaniu, że dobra wiara posiadaczy służebności (w tym poprzedników prawnych pozwanej) została obalona,

- art. 10 ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny (Dz.U nr 55, poz. 321 z późn. zm.) w zw. z art. 172 kc i art. 292 kc przez zaniechanie doliczenia okresu posiadania służebności w rozumieniu art. 352 § 2 kc

sprzed zmiany Kodeksu cywilnego, do okresu niezbędnego do nabycia służebności przez zasiedzenie, po wejściu w życie zmiany wynikającej z tej ustawy,

- art. 352 § 2 kc przez jego nieprawidłowe zastosowanie i przyjęcie założenia, że po stronie pozwanej i jej poprzedników prawnych nie miało miejsce posiadanie służebności,

- art. 224 i 225 kc przez przyjęcie, że zgoda właścicieli nieruchomości na budowę urządzeń powstałych zgodnie z pozwoleniem na budowę z dnia 21 kwietnia 1998 r. nie jest wystarczająca do uregulowania statusu tych urządzeń (widocznych i trwale związanych z gruntem) na nieruchomości, która nabył później powód, w sytuacji gdy nawet ewentualna służebność przesyłu nie jest chroniona rękojmą wiary publicznej ksiąg wieczystych, stawia pozwana w pozycji dobrej wiary. Ponadto Sąd Okręgowy zasądził wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z nieruchomości za okres 10 lat, podczas gdy pożytki i ciężary związane z własnością tych nieruchomości przeszły na powoda od momentu zawarcia przez niego umowy darowizny, a zatem od 7 listopada 2011 r. Pozwana w związku z powyższym podniosła zarzut braku legitymacji po stronie powoda do domagania się wynagrodzenia za okres wcześniejszy,

II. naruszenie prawa procesowego:

- art. 232 kpc przez przyjęcie za udowodnione określonych okoliczności pomimo braku dowodów prowadzących do obalenia dobrej wiary w zakresie wejścia w posiadanie służebności,

- art. 230 kpc przez brak wniosków wynikających z faktu zaniechania kwestionowania przez powoda zarówno dat powstania urządzeń energetycznych i niezmienności ich położenia w terenie, jak również treści służebności, a jedynie argumenty dotyczące braku podstaw do jej nabycia i doliczenia okresu sprzed uchylecia art. 128 kc do czasu jej posiadania, w zakresie urządzeń wybudowanych w latach 60-tych ubiegłego wieku, a także zaniechania wyprowadzenia prawidłowych wniosków z niekwestionowania przez powoda faktu udzielenia przez ówczesnych właścicieli nieruchomości zgody na wybudowanie i utrzymywanie urządzeń w 1998 r.,

- art. 233 § 1 kpc przez zaniechanie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału, subsumcji i oceny prawnej wynikających z tego materiału dowodowego argumentów, co doprowadziło do błędnych wniosków w zakresie rzekomego braku skonkretyzowania służebności gruntowej, odpowiadającej treścią służebności przesyłu,

- art. 316 kpc przez nieprawidłowe zastosowanie i zaniechanie wydania orzeczenia w oparciu o stan faktyczny istniejący w chwili orzekania, a jedynie stan składający się z hipotez i wniosków odpowiadających treści orzeczenia.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżąca domagała się zmiany zaskarżonego wyroku w kierunku oddalenia w całości powództwa i zasądzenia od powoda na jej rzecz zwrotu kosztów procesu za obie instancje, ewentualnie uchylecia wyroku w części zaskarżonej apelacją i przekazania sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania apelacyjnego.

Powód w odpowiedzi na apelację pozwanej wniosł o jej oddalenie i zasądzenie od pozwanej na swoją rzecz zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Nie ulega wątpliwości, że przedsiębiorstwo energetyczne, przeciwko któremu zostało skierowane żądanie właściciela nieruchomości o zapłatę wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z tej nieruchomości, w związku z posadowieniem na niej urządzeń służących do przesyłu energii elektrycznej, może przeciwstawić takiemu żądaniu zarzut zasiedzenia służebności gruntowej, odpowiadającej treścią służebności przesyłu (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 4 lipca 2012 r. (...))

Nie ulega także wątpliwości, że przedsiębiorca posiada nieruchomości w zakresie służebności przesyłu od chwili wejścia na grunt w celu wybudowania urządzenia służącego do przesyłania energii elektrycznej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2013 r. V CSK 287/12, OSNC nr 2/2004, poz. 20).

Nie podlega wreszcie kwestii, że pozwana jest posiadaczem służebności o treści służebności przesyłu, w odniesieniu do nieruchomości powoda, jednak brak było w okolicznościach sprawy podstaw do ustalenia, że pozwana zasiedziała służebność gruntową o treści odpowiadającej służebności przesyłu.

W ślad za stanowiskiem Sądu Najwyższego wskazującym, że zarzut potrącenia jest formą dochodzenia roszczenia zrównana w skutkach z powództwem, a zatem podlega wymaganiom stawianym wobec pozwu co do określenia żądania, przytoczenia okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie oraz wskazania dowodów, jak również określenia wierzytelności, wykazania jej istnienia i wyrażenia kategorycznej woli potrącenia w celu wzajemnego umorzenia skonkretyzowanych wierzytelności (por. wyrok SN z 18 kwietnia 2000 r. III CKN 720/98, Lex nr 51368) podnieść należy, że także zgłoszenie zarzutu zasiedzenia służebności gruntowej, treścią odpowiadającej służebności przesyłu, podlega wymaganiom stawianym wobec wniosku o stwierdzenie zasiedzenia takiej służebności, podlegającego rozpoznaniu przez właściwy sąd w postępowaniu nieprocesowym. Na stronie pozwanej ciążył obowiązek wykazania odpowiednimi dokumentami kiedy przedsiębiorstwo energetyczne pozostające w dobrej wierze, objęło poszczególne nieruchomości, obecnie stanowiące własność powoda, w posiadanie w celu budowy urządzeń przesyłowych nieprzerwanego posiadania służebności w terminach wskazanych w art. 172 § 1 lub 2 kc, następstwa prawnego względem tego przedsiębiorstwa dla zastosowania art. 176 § 1 kc, a także treści i sposobu wykonywania służebności.

Określonym wyżej wymaganiom pozwana nie sprostała, gdyż nie przedstawiła dokumentów pozwalających na dokonanie istotnych dla stwierdzenia zasiedzenia ustaleń, ograniczając się do wnioskowania, aby Sąd zażądał tych dokumentów od wskazanych przez pozwaną organów lub z archiwum państwowego. Mimo zwrócenia się do tych organów, Sąd I instancji odpowiedniej dokumentacji nie uzyskał. Niezależnie od tego stwierdzić należy, że obowiązek przedstawienia dokumentacji (w tym pozwoleń na budowę urządzeń i zgód ówczesnych właścicieli nieruchomości na budowę tych urządzeń) spoczywał na pozwanej, która z faktu posadowienia urządzeń na gruntach, za zgodą ich właścicieli, wywodziła korzystne dla siebie skutki prawne (art. 6 kc). Nadto stwierdzić należy, że zaliczanie okresu posiadania służebności, przysługującego poprzednikowi prawnemu pozwanej, tj. Skarbowi Państwa (państwowemu przedsiębiorstwu energetycznemu) uzależnione było od wykazania, że pozwana jest następcą prawnym kolejnych przedsiębiorstw energetycznych, których okresy posiadania służebności przesyłu mogła doliczyć, w oparciu o art. 176 § 1 kc w zw. z art. 292 kc, do okresu swojego posiadania tej służebności.

O ile ustalenie następstwa prawnego pozwanej, w zakresie posiadania służebności gruntowych, odpowiadających treścią służebnością przesyłu, względem kolejnych przedsiębiorstw energetycznych, nie budzi generalnie wątpliwości, o tyle brak dokumentacji uniemożliwił ustalenie na jakiej podstawie prawnej, kiedy i kto objął w posiadanie nieruchomości należące obecnie do powoda, jak również czy poprzednicy prawni powoda wyrazili zgodę na posadowienie na tych nieruchomościach urządzeń do przesyłu energii elektrycznej, a co za tym idzie, uniemożliwił także przyjęcie dobrej wiary przedsiębiorstwa budującego urządzenia przesyłowe, jako posiadacza służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu (art. 292 kc w zw. z art. 172 § 1 kc).

Dokładnych ustaleń w powyższym zakresie nie można zastąpić ogólnym stwierdzeniem, że linie energetyczne zostały wybudowane w latach sześćdziesiątych ubiegłego wieku i niekwestionowania tej okoliczności przez powoda.

Objęcie przez przedsiębiorstwo państwowe cudzej nieruchomości w posiadanie na podstawie art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczenia nieruchomości (tekst jednolity: Dz.U. z 1974 r, nr 10, poz. 64 ze zm.) w celu budowy urządzeń przesyłowych uzasadnia przyjęcie dobrej wiary tego przedsiębiorstwa jako posiadacza służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu, co potwierdził Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 17 grudnia 2008 r. I CSK 171/08 (OSNC nr 1/2010, poz. 15). Brak w rozpoznawanej sprawie dokumentów w postaci decyzji administracyjnych, dotyczących zgody na budowę linii energetycznych,

przebiegających przez nieruchomości powoda, nie pozwalało na ustalenie, że poprzednik prawny pozwanej objął te nieruchomości w posiadanie na podstawie powołanego wyżej przepisu ustawy z dnia 12 marca 1958 r, a także brak dokumentów potwierdzających wyrażenie zgody przez ówczesnych właścicieli na budowę urządzeń przesyłowych, nie mogło potwierdzać istnienia dobrej wiary po stronie poprzednika prawnego pozwanej w dacie rozpoczęcia budowy linii energetycznych, która to data nie została sprecyzowana. Przedstawienie zgody poprzedniczki prawnej powoda – K. G. (2) na przebudowę i modernizację linii energetycznych, wyrażonej w 1998 r, nie ma skutku wstecznego, odnoszącego się do niesprecyzowanego w sprawie czasu budowy linii.

W tej sytuacji zarzuty apelacji, zarówno odnoszące się do wskazanych przez skarżącą naruszeń prawa materialnego, jak i naruszeń prawa procesowego, nie były zasadne.

Sąd Okręgowy trafnie przyjął, że pozwana nie udowodniła zasiedzenia służebności gruntowej o treści służebności przesyłu, a co za tym idzie, powód, jako właściciel nieruchomości miał prawo dochodzić od pozwanej, jako posiadacza służebności, wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości w zakresie odpowiadającym służebności przesyłu (art. 224 § 2 kc i art. 225 kc w zw. z art. 230 kc i art. 352 § 2 kc).

Wynagrodzenia tego powód mógł skutecznie dochodzić za okres 10 lat poprzedzających datę wniesienia powództwa, gdyż na mocy cesji z dnia 10 lipca 2013 r., zawartej z K. G. (3), nabył od swojej poprzedniczki prawnej wierzytelność przysługującą jej wobec pozwanej o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z nieruchomości objętych księgami wieczystymi KW (...), KW (...), KW (...), KW (...), KW (...) i KW (...), za okres od dnia 18 grudnia 2001 r. do dnia 7 listopada 2006 r. (k. 335), tj. do dnia przeniesienia własności nieruchomości na powoda. Pozwana w apelacji błędnie określiła datę nabycia nieruchomości przez powoda na dzień 7 listopada 2011 r.

W tym stanie rzeczy należało apelację pozwanej oddalić, w oparciu o art. 385 kpc i orzec o kosztach postępowania apelacyjnego na podstawie art. 98 i 99 kpc.